

การเสริมสร้างสัมมาชีพของคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์

Supporthelt of Right Livelihood of the Mahout Way of Life

in Surin Province

พระอธิการเวียง กิตติวัฒน์

PhraAthikarnWiang Kittiwanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin Campus

Corresponding Author's Email: naidin680@gmail.com

Received February 5, 2020; Revised March 20, 2020; Accepted April 29, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาหลักสัมมาชีพของชุมชนคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์ 3) วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิด 1)หลักสัมมาชีพชุมชนคนเลี้ยงช้าง 2) รูปแบบและกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนคนเลี้ยงช้าง 3) ความรับผิดชอบต่อชุมชนคนเลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือชุมชนคนเลี้ยงช้างในตำบลกระโพ อำเภอนาทม จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มคนเลี้ยงช้าง ชำราชากร ผู้นำท้องถิ่น ในตำบลกระโพรวม 15 คน โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนพรรณนาเชิงบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสัมมาชีพคือการประกอบอาชีพอย่างสุจริตหรือที่เรียกว่าสัมมาชีวะในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นองค์ธรรมหนึ่งในมรรค 8 เป็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์ การประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่คิดเบียดเบียนหรือคดโกงคนอื่นเป็นหนทางแห่งความพ้นทุกข์ของสังคม อาชีพคนเลี้ยงช้างของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดสุรินทร์ เป็นอาชีพที่ต้องปฏิบัติตามความเชื่อและกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือหลักความเชื่อใน “ปะกำ” และหลักที่ต้องปฏิบัติคือ “กะลำ” สองหลักนี้ทำให้อาชีพคนเลี้ยงช้างเป็นสัมมาอาชีพ

2. รูปแบบการเลี้ยงช้างคนชุมชนคนเลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์เริ่มตั้งแต่การไปคล้องช้างในป่า (ปัจจุบันไม่มีการไปคล้องช้างแล้ว) การนำช้างมาเลี้ยงไว้ในบ้านของตนเองการฝึกช้างให้ช่วยงานในด้านต่างๆ เช่นการแสดงของช้าง การใช้ช้างขนส่งสินค้าและผู้คนเป็นต้น กระบวนการที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นต้องทำไปตามหลักความเชื่อในปะกำและ กะลำทั้งสิ้น รูปแบบการเลี้ยงช้างของชุมชนคนเลี้ยงช้างจึงแตกต่างจากการเลี้ยงสัตว์เลี้ยงโดยทั่วไป

3. จากการวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการเลี้ยงช้างเพื่อเสริมสร้างความสุจริตแล้วเห็นว่า ชุมชนคนเลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์ใช้กระบวนการความเชื่อในปะกำและกะลำเป็นกฎเกณฑ์ในการเลี้ยงช้าง เมื่อจะทำสิ่งใดที่เกี่ยวกับช้างเช่นออกไปคล้องช้าง นำช้างมาเลี้ยง ฯลฯ ต้องมีการเซ่นไหว้ปะกำก่อน ต้องมีกะลำเช่นห้ามพูดคำหยาบ คำพ่อแม่และผิดลูกเมียคนอื่นเป็นต้น สิ่งเหล่านี้เรียกว่ากะลำ ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็มีโทษทั้งแก่ตนเองและครอบครัว ทำให้ไม่เจริญในการประกอบอาชีพ

คำสำคัญ: กระบวนการ, สัมมาชีพ, ความสุจริต

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the principles of the elephant community in Surin province, 2) to study the form and process to enhance the integrity and responsibility of the elephant community in Surin Province, and 3) to analyze the form and process to strengthen the integrity and the responsibility of the elephant raising community in Surin Province. The research model is a qualitative research using concept 1) the principle of life of elephants, 2) the form and process of creating the elephant community, 3) the responsibility of the community of elephants in Surin province as a research area, which is a community. Elephants in Krapo Sub-district, Tha Tum District, Surin Province The group of elephants, civil servants, local leaders In Krapho Subdistrict, a total of 15 people using specific methods The tools used in the research are 2 types: in-depth interview and observation form. Analyze data using content analysis and describe descriptive The research found that

1. The main principle of life is to work in good faith or called Samma Chiva in Buddhism. Which is one of the Dharma is the path of suffering Career with integrity Not thinking of hurting or cheating others is the way of suffering from society The elephants' occupation of the Kui ethnic group in Surin province Is a profession that must comply with the beliefs and rules set forth in the belief that "Pagam" and the principle that must be treated is "Ka Lam". These two principles make the elephants' occupation a career

2. The pattern of elephants raising in the elephant community in Surin province, starting with the elephant in the forest (At present, there are no elephants to go to.) Bring elephants to feed in their homes. Training elephants to assist in various fields Such as the elephant show Using elephants to transport goods and people etc. All of the above mentioned processes must be done in accordance with the belief in the plum and the whole body. The elephant raising style of the community of elephants is therefore different from raising pets in general

3. From the analysis of the pattern and process of elephants to strengthen honesty and see that The community of elephants in Surin province uses the belief process in plum and ka Lam as rules for raising elephants. When doing anything related to elephants, such as going out to hang an elephant Bring elephants to feed, etc. Must have a sacrifice to pay before. Must have a kale such as do not speak rough words Insulting parents and other children These things are called ka lam. If not followed, there is a penalty for both himself and his family. Cause not to grow in career

Keywords: Process, honest livelihood, Honesty

บทนำ

สัมมาชีพ หรือสัมมาอาชีพะนั้น มีหลักการอยู่ว่าไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่จะเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมถึงประเทศชาติบ้านเมือง ซึ่งในโลกของเรา มนุษย์ทุกคนเมื่อเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ก็ล้วนต้องมียาน มีหน้าที่ต่างๆ ให้ต้องรับผิดชอบ โดยที่แต่ละคนต่างก็มีงานที่ต้องทำเพื่อหาเลี้ยงชีพตนเอง และครอบครัว ซึ่งจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการอบรม เลี้ยงดู การเรียนมาในวิชาชีพต่างๆ ตามความชอบของแต่ละบุคคล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546) สัมมาชีพ นอกจากเป็นอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษาพัฒนาชีวิตของตนด้วย เป็นการประกอบอาชีพที่ทำให้เกิดที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เลี้ยงชีพโดยชอบธรรม ทำด้วยความสุจริต และถูกต้องตามหลักศีลธรรม ดังนั้นไม่ว่าจะอยู่ในส่วนใดของสังคม การหาเลี้ยงชีพที่ทำให้เกิดความสงบสุข จะต้องคำนึงถึงหลักสัมมาชีพ ไว้เป็นหลักในการทำงาน โดยคำว่า “สัมมาอาชีพะ” หมายถึง “การประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม ทำด้วยความสุจริต และถูกต้องตามหลักศีลธรรม” ฉะนั้น คำว่า “สัมมาชีพ” จึงยึดแนวความหมายของคำว่า “สัมมาอาชีพะ” ข้างต้น โดยมีความหมายว่า “การทำมาหากินโดยไม่ได้อำไรรุ่งสุดเป็นตัวตั้งหรือเป็นเป้าหมายสุดท้าย และต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม กล่าวคือ ความสุขของตนและคนทำงานรวมถึงประโยชน์ของผู้บริโภคและผู้รับบริการเป็นหลัก โดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่มุ่งไปกระตุ้นตุนหาอันเป็นเหตุแห่งทุกข์” ซึ่ง นพ.ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายที่สั้นกระชับว่าหมายถึง “อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้” และหากนำมารวมกับคำว่า “ชุมชน” เป็น “สัมมาชีพชุมชน” จึงหมายถึง “ชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยชอบ ซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยลดการเบียดเบียนตนเองผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน”

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีช้างเลี้ยงมากที่สุดในประเทศไทย โดยกระจายกันอยู่ในหมู่บ้านต่างในตำบลกระโพ อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และบ้านที่มีช้างเลี้ยงมากกว่าบ้านอื่นก็คือบ้านตากกลาง เพราะที่บ้านตากกลางมีศูนย์คชศึกษาซึ่งเป็นศูนย์ของหน่วยงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ (อบจ.) เป็นผู้ดูแล เป็นศูนย์ที่ตั้งมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาช้างเร่ร่อน ศูนย์คชศึกษา หรือ หมู่บ้านช้าง บ้านตากกลาง จ.สุรินทร์ เป็นศูนย์รวมของสมาชิกช้างทั้งในบ้านกะโพ ตากกลาง และจากหมู่บ้านอื่น ๆ ในจังหวัดสุรินทร์มากกว่า 200 ตัว ซึ่งจัดให้เป็นวิถีชีวิตที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันของคนกับช้างโดยมีทั้งบ้าน เรือนของชาวบ้านหรือที่เรียกว่าควนช้าง และมีที่อยู่ของช้างอยู่ทั่วบริเวณเป็นวิถีชีวิตที่น่าทึ่งมากๆ ไม่ว่าเราจะเดินไปบริเวณไหนเราก็จะพบเห็นช้างอยู่แทบทุกที่ ซึ่งช้างแต่ละตัวก็เป็นช้างแสนรู้น่ารัก ไม่ดุร้าย และสามารถเข้ากับคนได้ง่าย ช้างบ้านตากกลางเป็นช้างบ้านที่เชื่อง นอนร่วมชายคาเรือนเดียวกันกับคน เป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ช้างกับคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

นอกจากศูนย์คชศึกษาแล้ว ยังมีศูนย์คชอาณาจักรหรือที่เรียกว่าโครงการคชอาณาจักร จังหวัดสุรินทร์เป็นหน่วยงานในสังกัดองค์การสวนสัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีวัตถุประสงค์การก่อตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือช้างเร่ร่อนที่เป็นปัญหาอยู่ในเมืองใหญ่ในปัจจุบัน ควบคู่กันมาซึ่งมาเดินเร่ขายอาหารช้าง จากสภาพความแออัดของเมืองหลวงทำให้ช้างเกิดการบาดเจ็บ และล้มตายจากอุบัติเหตุ บางครั้งเกิดความเครียด อาละวาด ทำร้ายประชาชนให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง ในการนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชเสาวนีย์ ในคราวถวายรายงานการเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายากขององค์การสวนสัตว์ โปรดให้มีการดูแลและอนุรักษ์พันธุ์ช้างไทยด้วย เนื่องจากช้างเป็นสัตว์สำคัญ คู่บ้าน คู่เมือง และถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของชาติ ควรได้รับการคุ้มครองและปกป้องให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และองค์การสวนสัตว์ได้นำมาปฏิบัติ เป็นที่มาของโครงการนำช้างคืนถิ่น องค์การสวนสัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือโครงการคชอาณาจักร (โครงการศูนย์คชอาณาจักรสุรินทร์ <http://www.surin.zoothailand.org/index.php> ,

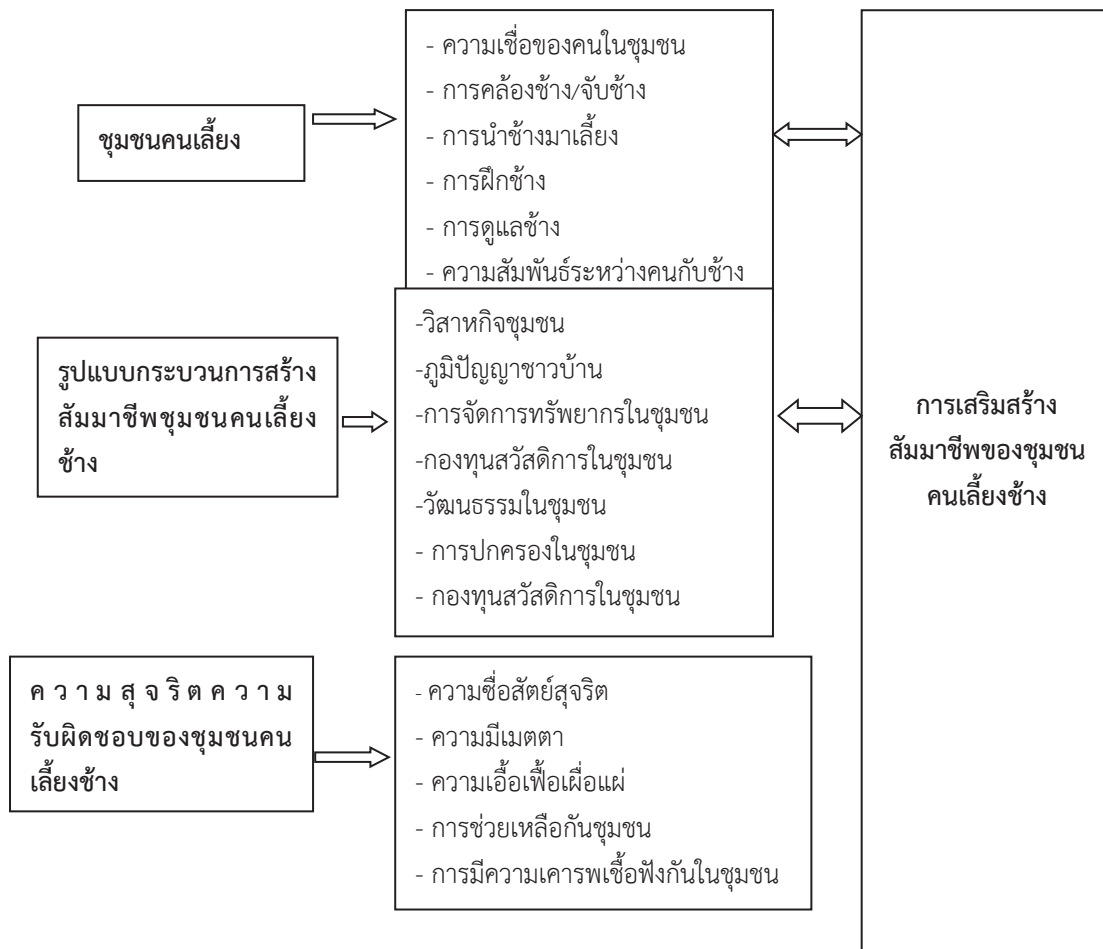
2516) จังหวัดสุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2552 ต่อมาองค์การสวนสัตว์ได้รับงบประมาณจากการแปรรูปที่ดินของรัฐบาล ในสมัยนั้น เป็นจำนวน 22 ล้านบาท เพื่อเริ่มต้นโครงการนำช้างคืนถิ่น และผูกพันงบประมาณมาถึงปี พ.ศ. 2553 มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดหาอาหารช้างอีก 3 ล้านบาท เพื่อแก้ปัญหาเบื้องต้นสำหรับ ในช่วงฤดูแล้ง ได้มีการจัดทำฝัังแม่บทโครงการคชอาณาจักร จังหวัดสุรินทร์ขึ้น และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลอีก 58.6 ล้านบาทสำหรับการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานตามแผนแม่บท ต่อมา โครงการฯ ได้รับช้างเร่ร่อนเข้าร่วมโครงการฯ ในปี พ.ศ. 2553 ทั้งสิ้น 100 เชือก ปี พ.ศ. 2554 จำนวน 133 เชือก ปี พ.ศ. 2555 จำนวน 157 เชือก ปี พ.ศ. 2556 จำนวน 160 เชือก ปี พ.ศ. 2556 – 2558 จำนวน 170 เชือก ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559-2560 เป้าหมายกำหนดรับช้าง จำนวน 200 เชือก แนวทางการพัฒนา โครงการคชอาณาจักร จังหวัดสุรินทร์ จัดทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวรูปแบบอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม ท้องถิ่น เน้นความเป็นอยู่บนพื้นฐานหมู่บ้านช้างเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ เกษตรทฤษฎีใหม่ เพิ่มความสมบูรณ์ของพื้นที่ ความมั่งคั่งของอาหารช้าง เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน โดยใช้พื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติดงภูดิน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 3,000 ไร่ เป็นพื้นที่ดำเนินการโครงการคชอาณาจักร จังหวัดสุรินทร์ เป็นโครงการสนองสนองพระราชเสาวนีย์ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาหลักสัมาชีพของกลุ่มคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์ เพราะวิถีชีวิตของคนเลี้ยงช้างในอำเภอลำทะเมนชัยจังหวัดสุรินทร์ เป็นวิถีชีวิตของคนไทยที่ใช้หลักของการบูรณาการของสัตว์เลี้ยงที่ใหญ่ที่สุดในโลกนำมาบูรณาการในเชิงคุณค่าทางด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว คนเลี้ยงช้างเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชาวกูยนับถือพระพุทธศาสนา มีหลักความเชื่อในการนำหลักพุทธธรรมในการประกอบสัมาชีพ ในด้านของความกตัญญู ความมีเมตตา การปกครอง และด้านการอยู่ในสังคมอย่างสันติสุข ในหนังสือช้างราชพาหนะ ได้กล่าวไว้ว่า ผู้ควบคุมช้างต้องจักอุปนิสัยใจคอของช้างที่ต้อง และมีความรู้ลึกซึ้งที่จะควบคุมช้างนั้นๆ ได้ โดยเฉพาะช้างที่คนเลี้ยงช้างเลือกมาใช้ในงานนั้น ต้องมีความรู้ในการควบคุมช้างได้อย่างชำนาญการและถือได้ว่า คนเลี้ยงช้างนั้นเป็นผู้ทรงความรู้ในวิทยายุทธ์ และสามารถที่จะประกอบวิถีชีวิตของตนให้มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสัมาชีพของชุมชนคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้าง จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างสัมมาชีพของคนเลียงช้างในจังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) พื้นที่วิจัยคือชุมชนคนเลียงช้างบ้านตากกลาง ชุมชนคนเลียงช้างบ้านหนองบัวและชุมชนคนเลียงช้างบ้านกะโพ ซึ่งทั้งสามชุมชนอยู่ในตำบลกะโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสารวิชาการเกี่ยวกับสัมมาชีพหรือสัมมาอาชีพในพระพุทธศาสนาโดยอาศัยคัมภีร์พระไตรปิฎกและเอกสารทางวิชาการอื่นๆ จากนั้นได้ทำเครื่องมือสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสังเกตเพื่อลงพื้นที่ศึกษาชุมชนคนเลียงช้างที่เป็นเป้าหมายโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มข้าราชการหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับช้าง กลุ่มคนเลียงช้างกลุ่มหมอช้างและกลุ่มคนที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับช้าง

ผลการวิจัย

1. ศึกษาหลักสัมมาชีพของชุมชนคนเลียงช้างในจังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า หลักสัมมาชีพคือการประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม ทำด้วยความสุจริต ไม่เบียดเบียนตนเองและเบียดเบียนคนอื่นถูกต้องตามหลักศีลธรรม หลักสัมมาชีพนั้นก็คือหลักสัมมาอาชีพในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมรรค 8 คือหนทางแห่งการพ้นทุกข์ การประกอบอาชีพในสังคมไม่ว่าจะเป็นอาชีพอะไรก็ตามถ้าต้องการประสบความสำเร็จในอาชีพที่ทำ ผู้ประกอบอาชีพนั้นต้องทำด้วยความซื่อสัตย์หรือซื่อตรงต่ออาชีพของตนเมื่อแต่ละคนมีความซื่อสัตย์หรือซื่อตรงต่ออาชีพตนเองไม่ ไม่ประกอบอาชีพที่เบียดเบียนตนเองและคนอื่นแล้ว เมื่อรวมกันมากขึ้นก็จะกลายเป็น “ชุมชนสัมมาชีพ” ซึ่งหมายถึง “ชุมชนที่มีการประกอบ

อาชีพโดยชอบ ซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่ายโดยลดการเบียดเบียนตนเองผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน” จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าอาชีพคนเลี้ยงช้างเป็นอาชีพที่ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ยึด เริ่มตั้งแต่การเข้าป่าไปคล้องช้างของคนเลี้ยงช้างในสมัยก่อนที่ต้องมีความเชื่อ ความซื่อตรงและความมุ่งมั่นในการจับช้าง เมื่อได้ช้างมาแล้วก็ต้องเลี้ยงดูช้างเหมือนกับเลี้ยงดูลูกของตนเอง ช้างเป็นสมาชิกในครอบครัวที่คนเลี้ยงช้างต้องให้ความรัก ความเอาใจใส่ คนเลี้ยงช้างหรือครอบครัวของคนเลี้ยงช้างมีหลักความเชื่อที่นอกจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับ “ปะกำ” หรือ “ผีปะกำ” นอกจากนี้ยังมีความเชื่อและหลักปฏิบัติที่เรียกว่า “คะลำ” ซึ่งเป็นเสมือนกฎเกณฑ์ที่คนเลี้ยงช้างต้องปฏิบัติตาม ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดละเมิดกฎเกณฑ์ที่วางไว้เกี่ยวกับปะกำหรือคะลำแล้ว ก็จะต้องได้รับโทษหรือทำมาหาเลี้ยงชีพไม่ก้าวหน้าไม่เจริญรุ่งเรืองได้

2. ศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์กวยมีหลายกลุ่มด้วยกัน กลุ่มที่เรียกมีอาชีพจับช้างและเลี้ยงช้างไว้ใช้งานเรียกว่ากลุ่ม “กวยอะจิง” คือกลุ่มชาวกวยที่มีความรู้ความชำนาญในการจับช้าง เลี้ยงช้าง ฝึกช้าง ชาวกวยอะจิงนิยมเลี้ยงช้างโดยการออกไปคล้องช้างป่าซึ่งชาวกวยเรียกว่า “โพนช้าง” (หมิว ศาลางาม, หมอช้าง, 2561) และนำมาฝึกให้เชื่อง เพื่อใช้เป็นพาหนะและช้างเป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลาน การโพนช้างของชาวกวยใช้ปวงบาศเรียกว่า “เชือกปะกำ” ทำจากหนังควาย เชือกปะกำเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อว่ามีดวงวิญญาณของบรรพบุรุษสิงสถิตอยู่ พระสมุห์หาญ ปญฺญารโธ กล่าวว่า “ทุกขั้นตอนที่เกี่ยวกับเชือกปะกำ ต้องให้ความเคารพนับถืออย่างจริงจัง ห้ามลบหลู่ดูหมิ่น ห้ามเหยียบย่ำ การเก็บเชือกปะกำต้องแยกมาเก็บไว้ที่ศาลปะกำหน้าบ้าน จะนำช้างเดินทางไปในที่ต่างๆ ต้องบอกกล่าวที่ศาลปะกำ และตอนกลับมาก็ต้องบอกกล่าวอีกเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว” (พระสมุห์หาญ ปญฺญารโธ, 2561) รูปแบบการจับช้างป่าเพื่อมาเลี้ยงของชาวกวยอะจิงจังหวัดสุรินทร์นั้น มีตำแหน่งหรือหน้าที่ที่จะต้องรู้จักดังนี้คือ “หมอเฒ่า” หรือ “ครูบาใหญ่” เป็นผู้บัญชาการ รองลงมาคือ “หมอช้าง” ผู้ฝึกฝนทั้งในด้านคชกรรมและคชลักษณ์จนรอบรู้ชำนาญในการในการจับช้าง เลี้ยงช้างและดูแลช้าง สุดท้ายคือ “ควาญ” ที่เป็นแรงงานทั่วไปคอยช่วยเหลือหมอช้างและครูบาใหญ่ การออกไปคล้องช้างของชาวกวยต้องออกไปด้วยหัวใจอันบริสุทธิ์เพราะมีข้อปฏิบัติในการออกไปคล้องช้างในป่ามากมายที่ต้องปฏิบัติทั้งผู้ออกไปคล้องช้างและภรรยาที่อยู่ที่บ้านก็ต้องปฏิบัติตามกฎอันเคร่งครัดเช่นกัน การปฏิบัติตามกฎหรือตามความเชื่อที่ว่ามากก็เพื่อให้อำนาจเหนือธรรมชาติที่พวกเขาเคารพนับถือได้ช่วยปกป้องอันตรายในขณะที่พวกเขาคล้องช้างอยู่ในป่า แบบแผน พิธีกรรม ข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์อันเคร่งครัดที่ชาวกวยอะจิงได้สร้างขึ้นมานั้นเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติอันเฉพาะเจาะจงและเคร่งครัดที่ต้องปฏิบัติให้ได้ทั้งผู้ออกไปคล้องช้างและภรรยาครอบครัวที่อยู่ที่บ้าน เช่นเมื่อสามีออกไปคล้องช้างในป่าและต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ความเชื่อในการคล้องช้างอย่างเคร่งครัด ฝ่ายภรรยาที่อยู่ที่บ้านก็มีข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติหลายประการเช่นกัน เป็นต้นว่า ห้ามประดับตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องประทีนโฉมต่างๆ ห้ามนั่งบนธรณีประตู ห้ามต้อนรับแขกหรือคนแปลกหน้าบนเรือน ห้ามนำผู้ชายขึ้นบนเรือนเป็นต้น แบบแผน กฎเกณฑ์และข้อปฏิบัติทั้งหลายทั้งปวงถ้าสามารถปฏิบัติได้ ก็จะส่งผลให้การออกไปคล้องช้างประสบผลสำเร็จ ถ้าปฏิบัติไม่ได้เช่นภรรยาไม่สามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือแบบแผนที่วางไว้ได้ ก็จะส่งผลให้การออกไปคล้องช้างของสามีไม่ประสบผลสำเร็จหรืออาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ แบบแผน พิธีกรรมข้อปฏิบัติทั้งหลายทั้งปวงที่ชาวกวยอะจิง วางเป็นกฎไว้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือที่เขาเรียกว่า “ผี” อันเป็นความเชื่อในดินแดนอุษาคเนย์มาแต่โบราณ คำว่า “ผี” ในความเชื่อของชาวกวยอะจิงไม่ได้หมายถึงวิญญาณหรือผี หากแต่หมายถึงอำนาจเหนือธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้

3. วิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์ จากการวิเคราะห์พบว่ารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์เป็นรูปแบบการเลี้ยงช้างที่มีกฎเกณฑ์ ความรับผิดชอบที่ประกอบด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาคือหลักความเมตตา ความอดทน นอกจากนี้ยังมีรูปแบบกฎเกณฑ์ที่กลุ่มชนคนเลี้ยงช้างได้วางไว้เป็นหลักคือความเชื่อความศรัทธาใน “ปะกำ” และ “คะลำ” ที่คนเลี้ยงช้างและคนในครอบครัวต้องปฏิบัติตาม ความเชื่อในปะกำหรือเชือกปะกำเป็นสิ่งสำคัญมากเป็นอุปกรณ์มงคลชิ้นสูงที่ใช้ในการคล้องช้างป่า จึงมีการเก็บรักษาไว้อย่างดี ศาลปะกำเชือกปะกำ ส่วนใหญ่ทำมาจากหนังควายสามเส้นมาพันเกลียวกันคนที่จะทำ เชือกปะกำ กรัดหนังควายได้ จะต้องเป็นครูบาหรือหมอช้างเท่านั้นเชือกปะกำมีความสำคัญมากถ้าเช่นไหว้ไม่ดี ก็จะทำให้เกิดความอับมงคล เหตุร้าย กับทั้งคนและช้างของตัวเอง และกฎเกณฑ์อีกอย่างหนึ่งที่กลุ่มคนเลี้ยงช้างต้องปฏิบัติก็คือ “คะลำ” เป็นข้อห้ามในการกระทำแสดงออกต่างๆ หรือสิ่งต้องห้าม ต้องเว้น ห้ามประพฤติปฏิบัติ ไม่สมควรที่จะกระทำ ทั้งกาย วาจาและใจ หากละเลย หรือล่วงละเมิดจะเป็นอับมงคล เป็นบาปกรรม นำความเสื่อมเสีย และอาจเกิดอันตรายแก่บุคคลที่ฝ่าฝืนรวมทั้งมีผลต่อสังคมที่อยู่ด้วย ดังนั้นคะลำจึงเป็นดังมาตรการหรือข้อห้ามในการควบคุมความประพฤติของคนเลี้ยงช้างและเป็นกฎเกณฑ์ในการจัดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนคนเลี้ยงช้างอีกด้วย ข้อคะลำที่สำคัญที่สุดก็คือคนเลี้ยงช้างหรือครอบครัวของคนเลี้ยงช้างต้องไม่พูดหยาบคายต่อช้างและต้องซื่อสัตย์สุจริตต่ออาชีพคนเลี้ยงช้างและต้องไม่ผิดลูกผิดเมียคนอื่น หลักความเชื่อในปะกำและหลักคะลำจึงเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้างสุรินทร์

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้พบว่าหลักสัมมาชีพของชุมชนคนเลี้ยงช้างสุรินทร์ เนื่องจากชุมชนคนเลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์มีหลักในการเลี้ยงช้าง การฝึกช้างและการนำช้างออกทำงานหรือจัดการแสดงช้างในสถานที่ต่างๆ การขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับช้างแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจทั่วไป ทำให้คนเลี้ยงช้างหรือคนที่มีช้างไว้ในครอบครองมีรายได้พอเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวได้ และจากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้าง พบว่าชุมชนคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์มีรูปแบบการเลี้ยงช้างและกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตในอาชีพการเลี้ยงช้างโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และหลักความเชื่อเกี่ยวกับปะกำและข้อคะลำต่างๆ ในการเลี้ยงช้างหรือการปฏิบัติต่อช้าง ทำให้ช้างมีสถานะเป็นหนึ่งในสมาชิกของครอบครัวช้างเป็นเหมือนลูก เป็นเหมือนพี่น้องและเป็นเหมือนบิดามารดาของคนเลี้ยงช้างหรือครอบครัวที่มีช้าง รูปแบบการเลี้ยงช้างของชุมชนคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์จึงมีรูปแบบแตกต่างไปจากการเลี้ยงสัตว์อื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชีพของคนเลี้ยงช้างที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนาคือหลักความเมตตา ความอดทนและความกตัญญูกตเวที นอกจากนี้ยังได้พบหลักความเชื่อในเรื่องปะกำและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคะลำที่เป็นองค์ความรู้สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความสุจริตและความรับผิดชอบของชุมชนคนเลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์ องค์ความรู้ี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพได้ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับหลักความเชื่อในเรื่องปะกำและคะลำของคนเลี้ยงช้างโดยขยายวงการวิจัยออกไปถึงกลุ่มคนเลี้ยงช้างกลุ่มอื่นหรือในประเทศเพื่อนบ้านว่ามีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องปะกำหรือคะลำหรือไม่

2. ควรวิจัยเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการคล้องช้าง การเลี้ยงช้าง หรืออุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวกับช้างว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้หรือทำเป็นสินค้าได้หรือไม่

เอกสารอ้างอิง

โครงการศูนย์คชอาณาจักรสุรินทร์, (2516).สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2561 จาก <http://www.surin.zoothailand.org/index.php>.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *สู่การศึกษานวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.

พระสมุห์หาญ ปญฺญโร. (2561). เจ้าอาวาสวัดป่าอ้าเจียง, *สัมภาษณ์* 25 กันยายน 2561.

หมิว ศาลางม.หมอช้าง (2561). บ้านตากกลาง, *สัมภาษณ์* 25 กันยายน 2561.